

A 2068/5

AARDRIJKSKUNDIG
WOORDENBOEK

DER
NEDERLANDEN,

BEEENGEBRAGT

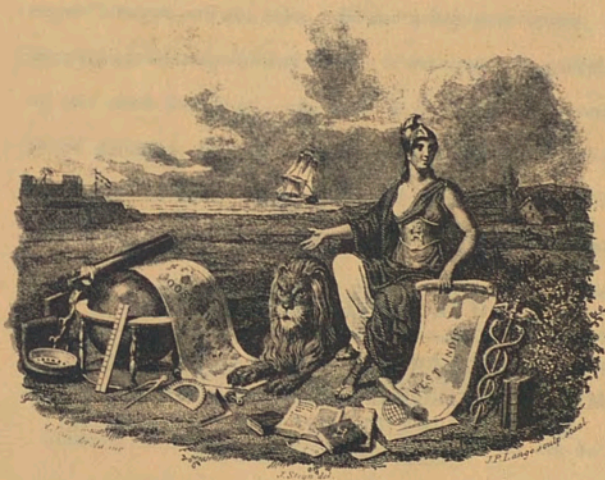
DOOR

A. J. van der Aa,

onder medewerking van eenige Vaderlandsche Geleerden.

VIJFDE DEEL.

H.

Te Gorinchem, bij
JACOBUS NOORDUYN.

1844.

grafschrift, zulks te kennen gevende, luidt, voor zoo ver het leesbaar is, aldus:

HIC HETTINGA TITUS SITUS EST, QUO FORTIOR ALTER
NON FUIT. HOLLANDI FORTIA FACTA SCIUNT.

QUI PATRIA PROFUGUS PARTES SEQUEBATUR ORANGI
PRINCIPIS, HISPANIS HOSTIS ACERBUS ERAT,

VICTOR . . . TANDEM LIBERIS UXORE PEREMPTA,
QU . . . INCAUTUM MORS INOPINA NECAT.

Wij meenen dit aldus te moeten invullen:

VICTOR REDEAT TANDEM LIBERIS UXORE PEREMPTA;
QUUM ILLUM INCAUTUM MORS INOPINA NECAT.

als wanneer men het volgenderwijze kan vertalen: Hier ligt TITUS HETTINGA, die in dapperheid door niemand overtroffen werd. De Hollanders kennen zijne dappere daden. Uit het Vaderland vlugtende, volgde hij den Prins van Oranje, als een hevig vijand van de Spanjaarden. Eindelijk als overwinnaar tot zijne kinderen teruggekeerd, maar zijne vrouw gestorven zijnde, heeft een onverwachte dood ook hem onverhoeds weggenomen.

HETTINGA, voorm. state, prov. Friesland, kw. Zevenwouden, griet. *Doniavarstal*, arr. en $2\frac{1}{2}$ u. Z. van Sneek, kant. en $2\frac{1}{2}$ u. N. van de Lemmer, 5 min. Z. W. van Ter-Oele, waartoe zij behoorde. Van deze state zijn thans hoegenaamd geene sporen meer aanwezig.

TIETIE WALTES HETTINGA, die in 1380, door het Hof tot Substituut-Grietman was aangesteld, werd hier, met zijnen broeder GERIT, in oorlogstijd, door de soldaten van den Hopman SNATER, in bezetting liggende in de Sloterschans, doorschoten.

Eene dezer voorm. staten was het stambuis van het oud adellijke geslacht VAN HETTINGA, van hetwelk twee leden, de gebroeders HOMME en TIETIE VAN HETTINGA, onder de Teekenaars van het verbond der Edelen vermeld worden. Een der latere mannelijke afstammelingen van dit geslacht is geweest ANTONIUS HETTINGA, kleinzoon van ANTONIUS en KATHARINA ALBADA VAN SPEERS; hij werd geboren den 25 Januarij des jaars 1696, was een geruimen tijd in de krijgsmilitaire dienst en overleed in het jaar 1768 (1).

HEUBEEK, beekje in *Twenthe*, prov. Overijssel, dat onder Losser in de Dinkel valt.

HEUF (DE), gedeelte van de *Vliert-polder*, de *Peppers*, *Muntel*, de *Heuf* en het zoogenaamde *Jan-Toonenland*, pold. in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, prov. Noord-Brabant, arr., kant. en gem. 's Hertogenbosch; palende N. aan den dijk van den Polder-van-Empel-en-Meerwijk.

Hij staat, met den *Vliert-polder*, het *Ertveld*, de *Muntel* en het *Binnenland-van-Orthen*, onder het bestuur van twee Gecommitteerden en éénen Penningmeester.

HEUGEM, d. in het graafs. *Gronsveld*, in het hert. Limburg, distr., arr. en $\frac{1}{2}$ u. Z. van Maastricht, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. van Meerssen, gem. en $\frac{1}{2}$ u. N. W. van Gronsveld, aan de Maas; met 116 h. en 540 inw.

De R. K. hebben hier eene kapel, die tot de par. van Gronsveld behoort en door eenen eigen Kapellaan bediend wordt. Van dit dorp heeft men een fraai gezigt op den tegenover liggende St. Pietersberg.

(1) Men zie over hen en hun geslacht J. W. TE WATER, *Historie van het Verbond der Edelen*, St. II, bl. 461-462, en over de eersten ook Mr. J. SCHULTEMA, *Staatkundig Nederland*, D. I, bl. 456 en 457. Dit geslacht leeft nog voort in den burgerstand te Langweer en elders.

HEUGTEN, HEGUTEN, oudtijds HOECHTEN, doch vermoedelijk eigenlijk HOOGTEN, buurt in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Peelland*, prov. Noord-Brabant, *Derde* distr., arr. en 4 u. Z. O. van Eindhoven, kant. en 2 u. Z. W. van Asten, gem. en $\frac{1}{2}$ u. O. van Maarheze.

In het jaar 1215 werd deze b. door THEODORUS VAN ALTEA, denkelijk een jongere zoon uit het huis VAN KRANENDONK, aan het Nonnenklooster of de abdij te Roermonde gegeven, hetwelk haar nog in het jaar 1380 bezat, wanneer die abdij en de Conventualen eene overeenkomst met de Regenten van Someren aangingen over het gebruik der gemeente aldaar. Thans behoort deze b., waar slechts acht boerenwoningen, met ruim 80 inw., gevonden worden, aan bijzondere eigenaars.

Na de Reformatie stond tegen dit geh., onder Weert, dat destijds Oostenrijks grondgebied was, eene kerkschuur, waarin de R. K. van Heeze en omstreken, in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, hunne godsdienst verrigten, tot dat, in het jaar 1681, eene kerkschuur op het geh. den Eimerik gesticht werd.

HEUGTER-AA (DE), HUCHTER-AA of DE HOECHTER-AA, riviertje in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Peelland*, prov. Noord-Brabant, dat uit het *Weerterbroek* voorkomt, en in eene noordwestelijke richting voortloopende, zich bij het kasteel van Heeze met de *Grootte-Aa* vereenigt.

HEUKELUM, heerl., prov. Zuid-Holland. Zie HEUKELUM.

HEUKELUM, plattelandst. in de heerl. *Heukelum*, prov. Zuid-Holland. Zie HEUKELUM.

HEUKELUM, geh. in de *Meijerij van 's Hertogenbosch*, kw. *Oisterwijk*, prov. Noord-Brabant. Zie HEUKELUM.

HEUKELUM of HEUKELUM, geh. in *Oppergelder*, prov. Limburg, distr., arr. en 9 u. N. van Roermonde, kant. en 3 u. Z. van Horst, gem. en 35 min. ten N. van Bergen; met 21 h. en 160 inw.

HEUKELUM, HEUKELUM of HOEKELUM, adell. h. op de *Neder-Veluwe*, prov. Gelderland, distr. *Veluwe*, kw., arr. en $1\frac{1}{2}$ u. W. van Arnhem, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. O. van Wageningen, gem. *Doorwerth*.

Het wordt thans in eigendom bezeten en bewoond door den Heer Otto Baron van WASSENAER-CATWILCK, Heer van de *Beide-Katwijken-en-het-Zand*.

HEUKELUM (GEMEENE-LANDEN-VAN-), pold. in de heerl. *Heukelum*, prov. Gelderland. Zie HEUKELUM (GEMEENE-LANDEN-VAN-).

HEUKELOMSCHEN-BRINK, buurtje op de *Neder-Veluwe*, prov. Gelderland. Zie BRINK (HEUKELOMSCHEN-).

HEUKELUM, geh. in *Oppergelder*, prov. Limburg. Zie HEUKELUM. HEUKELUM, adell. h. op de *Neder-Veluwe*, prov. Gelderland. Zie HEUKELUM.

HEUKELUM of HEUKELUM, heerl., gedeeltelijk prov. Zuid-Holland, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen*, en aldaar de gem. *Heukelum* uitmakende, gedeeltelijk prov. Gelderland, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Vuren-en-Dalem*; palende N. aan de Linge, O. aan de heerl. *Asperen*, Z. aan de heerl. *Vuren-en-Dalem*, W. aan de heerl. *Vuren-en-Dalem* en *Spijk*.

Zij bestaat geheel uit vlak land, en wordt verdeeld in het *Binnen-Tiendwegsche-veld*, zijnde het Hoog, het *Leuvense-veld* en het *Broek*, bevattende de 5 navolgende pold.: de *Zooislagen* of *Oostslagen*, de *Polder-Binnen-den-Tiendweg*, de

Polder-Achter-Vogelwerf, de Polder-op-Leuven en den Polder-op-Broek, welke drie velden door vijf watermolens worden uitgemalen in de Linge, aan het westeinde der heerl. Op een gedeelte van het Hoog, gelijk ook op een gedeelte van het Leuven-sche- en Broeksche-veld, wast allerlei soort van graan; maar verre het grootste gedeelte dezer velden bestaat uit hooi- en weilanden, en is aan de overstromingen van de Betuwe en van den Tielerswaard onderworpen.

Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 1076 bund. 54 v. r., waaronder 1052 bund. belastbaar land, als: volgens het kadaster, 94 bund. 29 v. r. 40 v. ell. onder *Heukelum*, en volgens het kadaster 982 bund. 4 v. r. 60 v. ell. onder *Vuren-en-Dalem*; telt 115 h., bewoond door 127 huisgez., uitmakende eene bevolking van 640 inw. onder *Heukelum*, en 10 huisgez. en 85 inw. onder *Vuren-en-Dalem*. De inw. vinden meest hun bestaan in den landbouw.

De Herv., welke hier 652 in getal zijn, onder welke 110 Ledematen, maken de gem. van *Heukelum* uit.

De R. K., van welke men er slechts 4 aantrest, behooren tot de stat. van *Gorinchem*. — Men heeft in deze heerl. ééne school, te *Heukelum*.

Deze heerl. was vroeger leenroerig. De vroegste leenbrieven, welke nog voorhanden zijn, zijn van de grafelijkheid van Holland. Het is echter twijfelachtig, of zij in het jaar 1500 niet leenroerig was aan het huis van *Arkel*. De titel der eigenaren was altijd Heer der stad en baronie van *Heukelum-en-Leyenburg*. Deze baronie had meer dan zeventig achterleenen, onder welke men ook telde de heerlijkheden en dorpen *Gellicum* en *Rumpt*. Ook hadden de Heeren vroeger hoog, middelbaar en laag regtsgebied, en bezaten onderscheidene andere voorregten, onder andere waren zij en hunne onderzaten tolvrj, met hare schepen en goederen, op de tolln van Holland, Zeeland en Heusden, zelfs tot Antwerpen, Mechelen en Brussel, zijnde hun zulks verleend in het jaar 1399, door *ALBRECHT VAN BEIJEREN*, Graaf van *Holland*.

De oude Heeren van *HEUKELUM* stamden af van *OTTO VAN ARKEL*, die in 1269 met zijnen broeder *JOHAN*, Heer van *Arkel*, deelde, en naderhand twee bijzondere takken vorinde. Zij voerden in hun wapen een balk (lambel) tot bijvoegsel (brisure), en nadat de Heeren van *ARKEL* uitgestorven waren, namen zij, in het begin der zestiende eeuw, den naam van *ARKEL* weder aan. *WALRAVEN VAN ARKEL*, Heer van *HEUKELUM* en *Waardenburg*, staat als Bannerheer op de Ridder-cedulle, die bij het Hof gevonden wordt, en die, hoewel zonder datum, tot het jaar 1547 behoort. Kort daarop, in het jaar 1553, had hij verschil met het Hof over dien titel van Bannerheer, welke hij zich, aan het hoofd der Ridderschap van den Tielerswaard, aangematigd had, en zijne zonen werden, na hem, in de gemeene Ridderschap beschreven. Toen, in het jaar 1567, *OTTO VAN ARKEL* overleed, liet hij zijne heerlijkheden na aan zijne dochter *MARIA VAN ARKEL*, die in het jaar 1595 ongetrouwd gestorven is. Hierdoor kwam de heerl. *HEUKELUM* weder aan hare moei *ELIZABETH VAN ARKEL*, gehuwd aan *JAKOB VAN TIENEN*, Heer van *Castres*, Opper-Baljuw van den Lande van *Vlaanderen*, die bij haar geene kinderen verwekte. Zij hetrouwde, met bevestiging van de geestelijke Overheid, met *THOMAS VAN TIENEN*, den broeder van haren eersten man, bij wien zij eenen zoon naliet, mede *THOMAS* geheten, die haar in de heerlijkheid *HEUKELUM* opvolgde.

Volgens de berigten der kronijken heeft Heer *JAN VAN HEUKELUM*, omtrent het jaar 1462, munt geslagen, geenszins onder zijn eigen stempel en wapen, hetgeen hem geoorloofd was, maar met den naam en het omschrift van den Graaf van *Holland*, tegen alle regt en rede. De Graaf *FILIPS VAN BOURGONDIE* zulks niet willende gedogen, vermaande hem onderscheidene malen dit na te laten. De Heer van *HEUKELUM*, welke dezen vriendelijken raad in den wind sloeg, en geen zweem van gehoorzaamheid aan dit bevel deed blijken, werd door den Hoo-gen Raad van *Holland* gebannen, doch verkreeg weinig tijds daarna vergiffenis. Niet lang na dit geval trof den Heer van *HEUKELUM* een ander ongeluk: zijn zoon *OTTO* maakte zich, bijgestaan door zijnen oom *GERARD VAN CULENBORG*, gewapenderhand van *HEUKELUM* meester, doordien *OTTO*, naar alle waarschijnlijkheid, deze plaats voor eene zekere som gelds aan zijnen oom verkocht had. Bij die gelegenheid werd de Heer van *HEUKELUM* door zijnen zoon gevangen genomen en aan *CULENBORG* overgeleverd, hoezeer hij noch op het eerste, noch op het laatste de minste gedachte had. *CULENBORG* wierp eene sterke bezetting in die kleine stad; dit volk stroopte van daar geheel *Holland* door, en plunderde en roofde alles wat het konde magtig worden. *KAREL*, Graaf van *Charlois*, die naderhand onder den naam van *KAREL den Stoute* is vermaard geworden, toen Heer van *Arkel* zijnde, en als zoodanig dit toemeloos bedrijf niet langer kunnende dulden, beval den *Drossaard* van het Land van *Arkel*, om zich derwaarts te begeven. Deze raapte eenige burgers uit *Gorinchem* bijeen, maakte zich bij nacht meester van het stadje en nam eenige soldaten van *CULENBORG* gevangen. Na eenige onderhandeling werd besloten, dat *OTTO* en zijn oom *HEUKELUM* aan den Graaf van *CHARLOIS* zouden overleveren. Op deze wijze werden beiden, zoo wel van verdere titels beroofd, en de Graaf van *CHARLOIS* binnen *HEUKELUM* gehuldigd. Nogtans verkreeg Heer *OTTO*, in vervolg van tijd, der als zoon, wegens hunne trouweloosheid gestraft, van deze heerl. vergiffenis wegens zijn wanbedrijf, en ontving *HEUKELUM* weder terug. Deze *OTTO VAN ARKEL*, Heer van *HEUKELUM*, heeft, op den 10 October 1496, aan die van *HEUKELUM* een zeer aanmerkelijk handvest verleend. Later is de heerl. door huwelijk aan andere geslachten gekomen, tot dat zij in het begin der vorige eeuw, bij koop, overgegaan is in het geslacht van *JAN VAN DER STEL*, door wiens zoon, *MR. SIMON VAN DER STEL*, die haar nog tot op het laatst der vorige eeuw bezat, zij vervolgens, bij verkoop, overgegaan is aan dat van *VAN GENNEP*; terwijl zij in het jaar 1815, door *JUSTINUS ADRIANUS VAN GENNEP*, verkocht is aan de familie *FABRICIUS*, woonachtig te *Amsterdam*, die haar thans nog bezit.

Het wapen dezer heerl. bestaat in het wapen van *Arkel*, doch de kleuren omgewisseld, dus: van keel, met twee getande baren van zilver, hebbende elk boven vier en onder drie tanden, welke baren ladders moeten verbeelden; boven het schild de baronskroon. Het schild wordt door eenen leeuw en eene zwaan vastgehouden.

HEUKELUM, gem., prov. *Zuid-Holland*, arr. *Gorinchem*, kant. *Vianen* (10 k. d., 2 m. k., 4 s. d.); palende N. aan de gem. *Oosterwijk*, O. aan *Leerdam*, Z. aan de *Geldersche gem. Vuren-en-Dalem*, W. aan *Kedichem*.

Deze gem. bevat het plattelandst. *Heukelum*, het geh. *Vogelwerf* en eenige verstrooid liggende huizen. Zij beslaat eene oppervlakte van 450 bund. 60 v. r. 58 v. ell., waaronder 425 bund. 81 v. r.

76 v. ell. belastbaar land; telt 113 h., bewoond door 127 huisgez., uitmakende eene bevolking van 640 inw., die meest hun bestaan vinden in den landbouw. Men maakt er veel werk van de paarden- en fokkerij. Er bestaan mede eene bierbrouwerij en eene stoelenfabriek. De zijde- en sluwelweverij, welke hier vroeger bestond, is in het jaar 1837 naar Gorinchem overgebracht.

De inw., die er op 4 na allen Herv. zijn, maken, met die van Geldersch-Heukelum, eene gem. uit, welke tot de klass. van Gouda, ring van Leerdam, behoort, en 520 zielen, onder welke 150 Ledematen, telt. QUIRIJN DE PALME nam in 1573 de dienst waar te Asperen, en tusschen beide ook te HEUKELUM. Het volgende jaar bevond hij zich te Leerdam (waar van hem nader). De eerste vaste Predikant te HEUKELUM was JOHANNES HASSEVELT, beroepen in het jaar 1584, dikant te HEUKELUM-aan-den-IJssel, in het jaar 1587, en opgevolgd door den, te Ouderkerk-aan-den-IJssel, in het jaar 1597, en afgezetten, ALBERT JANS SCHAGEN, in 1591, die in het jaar 1595 naar Leerdam vertrok. Van toen af tot aan 1606, heeft HEUKELUM geen eigen Predikant gehad. Het beroep is eene collatie van den Ambachtshoofd.

De 4 overige inw. zijn R. K. — Men heeft in deze gem. ééne school, welke gemiddeld door een getal van 70 leerlingen bezocht wordt.

Het plattelandstadsje HEUKELUM of HEUKELUM, van ouds ook bekend onder den naam van HUKILHEIM, ligt 2 u. N. W. van Gorinchem, 3½ u. Z. van Vianen, 51° 52' 26" N. B., 22° 44' 33" O. L., aan de Linge, welke de stad aan de noordzijde bespoelt. Aan deze zijde bestond vroeger een muur, waarin vier waterpoorten waren, welke toegang tot die rivier hadden. Aan de landzijde heeft zij twee poorten gehad, één in het Westen, de Gorkummerpoort geheeten, doch deze is in het jaar 1748 door eene inbraak bijna geheel weggespoeld; de andere stond in het Oosten van de stad en werd de Leerdammerpoort genoemd. Het stadsje is vierkant, in de lengte gebouwd en heeft zijne grootste strekking van het Oosten naar het Westen. Het is ruim betimmerd, en de huizen hebben groote opene plaatsen en tuinen, waardoor het zeer luchtig is. Het getal der huizen belooft 95, bewoond door 540 zielen. De oudheid van HEUKELUM klimt tot zeer vroege tijden; zonder het fabelachtige van HERCULES ALEXANDICUS te melden, naar wien het HERCULEUM zoude genoemd zijn, kad men verzekeren, dat er op het jaar 784 van eene plaats, HERCULUM geheeten, gesproken wordt. Hier trok KAREL de Grootte heen, om de Neder-Saksen te beteugelen, en verwoestte alles in het rond; doch het is onzeker of dit verhaal HEUKELUM betreft.

Het voornaamste gebouw is het Kasteel. Zie HEUKELUM (KASTEEL-VAN-). — Het Stadhuis is van zoo weinig aanzien, dat het noodeloos voorkomt, er eene beschrijving van te geven.

De kerk, die vóór de Reformatie aan den H. MARIA was toegewijd, brandde, even als de pastorie, in het jaar 1699, af. Na dien tijd werd zij verkleind, door het optrekken van eenen muur, ter plaatse, waar vroeger het koor begon. Tegen deze muur is in het jaar 1782 een bijzonder fraai, en door alle kenners zeer geroemd, orgel aangebracht. De tegenwoordige kerk is nog groot en ruim, en had vroeger eenen toren, die tot den tweeden omgang vierkant was opgemetseld en afgebroken. — De kermis te HEUKELUM valt in den tweeden Pinksterdag.

Den 17 Augustus 1772 trof dit stadsje eene verschrikkelijke ramp. Zekere HENDRIK SAN had de boosheid, midden op den dag, des voormiddags, het huis, door iemand zijner naastbestaanden bewoond, in brand te steken. Geen der bewoners te huis en dit gesloten zijnde, ontdekten de bureu dit ongeluk zoo laat, dat de beginselen niet meer konden gestuit worden, en de uitgebarste vlam welhaast het eene huis na het andere aanstak; de wind joeg haar in de ligt ontvlambare rieten daken. Zes en dertig van de ruim honderd huizen, die dit stadsje bevatte, benevens eenige hooibergen, werden door de vlammen vernield. De kerktoeren raakte boven in den appel aan het branden, en werd van binnen geheel verteerd; de klok sprong en het uurwerk werd geheel bedorven. Een volkomen ondergang dreigde het geheele stadsje. Zeer vele ingezetenen waren, bij gelegenheid der Gorinchemsche jaarmarkt, van huis, zoodat het blusschen hierdoor tragelijk toeging, en de geborgen goederen niet noemenswaardig waren. De naburige steden Leerdam, Asperen en Gorinchem bragten alle mogelijke hulp aan; de glasblazers der eerstgenoemde stad, aan hevige vuur gewoon, gingen de woedende vlammen in de rietendaken te keer, rukten er het vuur met de handen uit, en het is aan hunne wakkerheid, dat men het overgeblevene der stad grootendeels te danken had. De brandstichter werd, op last en gezag van den Heer van HEUKELUM, door den Drosart en het geregt door den Heer aangesteld, veroordeeld en ter dood gebracht.

Bij den watervloed van Januarij 1809 werden omtrent vijf en twintig huizen, onder het grondgebied der stad, geheel vernield; zestien daarvan dreven geheel weg, waaronder er drie waren, wier bewoners, ten getale van zeventien, zoo mannen en vrouwen als kinderen, jammerlijk onkwamen.

Den 26 Januarij 1820 viel er eene belangrijke doorbraak tusschen HEUKELUM en Asperen. De gerustheid, waarin men alhier verkeerde, als of geene merklijke onheilen te duchten waren, vergrootte het gevaar zoo veel te meer, daar het geheel onverwacht ontstond. Schrikbarend was het geweld, waarmede het water plotseling naar binnen stroomde, zoodat in minder dan anderhalf uur tijds geheele gemeenten in den omtrek verscheidene voeten hoog overstroomd werden, en de steden zelve van deze ramp geenszins verschoond bleven. Door dit onheil geheel verrast, bleef er voor de ingezetenen bijkans geene gelegenheid over tot redding van goederen, ja, ter naauwernood van hun leven. Dit grondgat in den dijk, ter diepte van 68 voeten, veroorzaakte zulk eene aanmerkelijke verzakking, alloop van grond of ook wel overstorting van allerlei aarde, dat zelfs de noeste vijft eene maand daarna bijna te kort schoot, om het land enigzins te zuiveren. Ter dezer gelegenheid is hier, in een groot stuk opgeweld veengrond, een kop gevonden van eenen olifant, welke hier vermoedelijk vele duizende jaren onder den grond is bedolven geweest, en het vermoeden versterkt heeft, dat in onze landen, even als in Siberië, in vroegere tijden, eene meer gematigde temperatuur bestaan heeft, in welke die soort van dieren kon leven en voedsel vinden; hij woog honderd Nederlandsche ponden, en wordt thans in het kabinet der Nederlandsche Maatschappij van wetenschappen te Haarlem bewaard.

In Januarij 1827 werd dit stadsje weder geheel overstroomd en heeft daarbij veel schade geleden.

Het wapen van HEUKELUM, gegeven door de Heeren van HEUKELUM, is een veld van zilver, met een oud kasteel met toren en poort, in

natuurlijke kleur, staande op eenen grond van sinople (groen). Het tegenwoordige wapen is hetzelfde kasteel van goud, op een veld van azuur (blauw).

HEUKELUM, hetgeen, naar men wil, zoo veel zou zeggen als HUGO'S HEIM, ook wel HEUKELOM, HEUKELUM of HEUKLOM gespeld, geh. in de Meijerij van 's Hertogenbosch, kw. Oisterwijk, prov. Noord-Brabant, Tweede distr., arr. en $5\frac{1}{2}$ u. Z. Z. W. van 's Hertogenbosch, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. N. ten O. van Tilburg, gem. Berkel-Enschoten-Heukelum, $\frac{1}{2}$ u. Z. van Berkel.

HEUKELUM (GELDERSCH-), dat gedeelte van de heerl. Heukelum, hetwelk thans tot de Geldersche gem. Vuren-en-Dalem, Benedendistrikt, arr. Tiel, kant. Geldermalsen, behoort.

Het bevat den pold. Broek, den Leuvense-polder, de Zooislagen en den pold. Achter-Vogelswerf, en beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 980 bund. 4 v. r. 60 v. ell., telt 10 h., bewoond door 18 huisgez., uitmakende eene bevolking van ongeveer 60 inw., die meest hun bestaan vinden in veldarbeid.

HEUKELUM (GEMEENE-LAND-VAN-), polders in de heerl. Heukelum, gedeeltelijk prov. Gelderland, Benedendistrikt, arr. Tiel; kant. Geldermalsen, gem. Vuren-en-Dalem, gedeeltelijk prov. Zuid-Holland, arr. Gorinchem, kant. Vianen, gem. Heukelum; palende N. aan de Linge, O. aan het Gemeene-Land-van-Asperen, Z. aan den Polder-van-Vuren, W. aan Hoog-Dalem, Laag-Dalem en aan het Spijkschelveld.

Deze polders bestaan uit de Zooislagen of Oostslagen, den Polder, Binnen-den-Tiendweg, den Polder-Achter-Vogelswerf, den Leuvense-polder en den Broek-polder. Zij beslaan, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 1076 bund. 54 v. r., waarvan 645 bund. 75 v. r. 42 v. ell. onder Vuren-en-Dalem, en 450 bund. 60 v. r. 58 v. ell., waaronder 200 bund. 45 v. r. schotbaar land, onder Heukelum. Men telt er 10 h. en 4 boerderijen onder Vuren-en-Dalem behoorende. Het land wordt door vijf molens en zestien sluizen, op de Linge, van het overtollige water ontlast.

Na de noodlottige overstromingen van 1809, werden de Zuiderlingedijken veel verzaaid, ter bevrijding of waarborg van doorbraken voor de Vijf-Heerenlanden enz., en eenen geheel nieuwen, kostbaren dijk aangelegd, strekkende van de plattelandstad Asperen, door en over het hooge Asperse veld, en het hooge veld van Heukelum tot aan den Gaddam aan de Linge, waardoor de baronie van Heukelum vaneen gescheiden werd en, na het jaar 1821, nader onder den Tielerswaard gebragt is, welke scheiding veel moeilijkheid heeft veroorzaakt, evenwel wordt geheel Heukelum, waaronder Leuven en Broek en het overige Geldersche gedeelte, bestuurd door het polderbestuur van Heukelum, bestaande uit eenen Dijkgraaf, die tevens Polderschout is, vier Heemraden of Waardsmannen en eenen Secretaris, die almede Dijkschrijver is.

HEUKELUM (KASTEEL-VAN-), kast. in de heerl. Heukelum, prov. Zuid-Holland, arr. en 2 u. N. W. van Gorinchem, kant. en $5\frac{1}{2}$ u. Z. van Vianen, gem. en 10 min. O. van Heukelum.

Dit oude en sterke kast., volgens de oude leenbrieven Merckenburgh genaamd, heeft bestaan vóór de stichting van het stadje Heukelum. Het is verwoest geworden door de Friezen, Denen en Noormannen, waarna JOHAN VAN ANKEL, de zesde van dien naam, het herbouwd in het jaar 1200. Het was in het midden der vorige eeuw

zeer vervallen, bestaande het overblijfsel uit een vierkant gebouw van zwaar muurwerk, waaruit blijkt, dat het in zijnen welstand een magtig slot geweest is. Het tegenwoordige Huis-te-Heukelum, hetwelk in eene breede gracht of vijver ligt, is een nieuwerwetsch gebouw, uit welks dak eenen achtkanten koepel en hooger eene dergelijke spits oprijzen. Rondom dit slot heeft men eene wel ingerigte plantaadje.

Het kast. wordt thans in eigendom bezeten door de meergenoemde familie FABRICIUS VAN HEUKELUM.

HEUKELUMSCHE-BRINK, buurtje op de Neder-Veluwe, prov. Gelderland. Zie BRINK (HEUKELUMSCHE-).

HEUKERT, voorm. adell. h. in het graafs. Zutphen, prov. Gelderland, distr., kw., arr. en 7 u. Z. O. van Zutphen, kant. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. Z. W. van Groenlo, gem. en 1 u. O. van Lichtenvoorde.

HEUKLUM, geh. in de Meijerij van 's Hertogenbosch, kw. Oisterwijk, prov. Noord-Brabant. Zie HEUKELUM.

HEUL, geh. in 'het markgr. van Bergen-op-Zoom, prov. Noord-Brabant, Vierde distr., arr. en 5 u. W. van Breda, kant. en 1 u. O. van Oudenbosch, gem. Hoeven-en-St.-Maartens-polder.

HEUL (DE), brug in Schieland, prov. Zuid-Holland, over de Schie, ten N. en aan het einde der voorstad van Rotterdam, op den weg van Oost-Blommersdijk naar West-Blommersdijk.

HEUL (DE), het Noord-Westelijke gedeelte van de gem. Oost-Zaan, in Kennemerland, prov. Noord-Holland, arr. Haarlem, kant. Zaandam.

HEUL ('T), geh. in het balj. van Gouda, prov. Zuid-Holland, arr. en 4 u. N. O. van Rotterdam, kant. en $2\frac{1}{2}$ u. Z. W. van Gouda, gem. Broek-Thuil-en-'tWeegje.

HEULT, geh. in de Meijerij van 's Hertogenbosch, kw. Oisterwijk, prov. Noord-Brabant, Tweede distr., arr. en $1\frac{1}{2}$ u. Z. O. van 's Hertogenbosch, kant., gem. en N. O. van Baxtel. De inw. behooren kerkelijk onder Gemonde.

HEUM, oud heerenhuis op de Neder-Veluwe, prov. Gelderland. Zie HOEMEN.

HEUMEN, gem. in het Rijk van Nijmegen, prov. Gelderland, kw., distr. en arr. Nijmegen, kant. Wychen (7 k. d., 18 m. k., 7 s. d.); palende N. aan de gem. Nijmegen, O. aan Groesbeek, Z. O. aan de Limburgsche gem. Mook, Z. aan de Maas, die haar van de Noord-Brabandsche gem. Linden scheidt, O. aan Over-Asselt en Wychen.

Deze gem. bevat de heerl. Heumen en Malden. Zij beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 2075 bund. 5 v. r. 52 v. ell., bestaande in schoone uiterwaarden, uitmuntende bosschen en boutgewassen, hoog en laag bouwland, veenderijen, woeste heidegronden en weide-broeklanden. Men telt er 180 h., bewoond door 258 huisgez., uitmakende eene bevolking van 1240 inw., die meest hun bestaan vinden in landbouw en veeteelt, benevens eenigen handel in vruchten; voorts heeft men er eenen paarden-oliemolen, twee bierbrouwerijen en eene leerlooijerij.

De inw., die er, op ruim 50 na, alle R. K. zijn, maken de beide par. van Heumen en Malden uit, welke in deze burgerlijke gem. ieder eene kerk hebben.

De Herv., die hier ruim 50 in getal zijn, behooren tot de gecombineerde gem. Heumen-Malden-en-Groesbeek. — Men heeft in deze gem. eene school te Heumen.

AARDRIJKSKUNDIG

WOORDENBOEK

DER

NEDERLANDEN,

BIJEENGEBRAGT

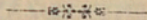
DOOR

A. J. van der Aa,

ONDER MEDEWERKING VAN EENIGE VADERLANDSCHE
GELEERDEN.

DERTIENDE DEEL.

A A N H A N G S E L.

TE GORINCHEM, BIJ
J. NOORDUYN EN ZOON.

1854.

* ASPEREN, bar., ligt gedeeltelijk in de Zuidhollandche gem. *Asperen*, gedeeltelijk in de Geldersche gem. *Herwijnen*. — Het wapen van deze bar. is een veld van zilver, met twee gebretesseerde fasces van keel, vergezeld in den regter bovenhoek van eene meerl van sabel.

* ASPEREN, gem., reg. 5, staat: Nieuwen Zuid-Lingedijk lees: Nieuwe-Zuider-Lingedijk — Deze gem. telt 207 h., bewoond door 217 huisgez., uitmakende eene bevolking van ongeveer 1200 inw. — Het stadje ASPEREN ligt $\frac{1}{2}$ u. O. N. O. van Heukelom. — Het heeft eene beroemde paardenmarkt, welke invalt den 29 October.

ASPEREN (POLDER-VAN-), pold., prov. Zuid-Holland en Gelderland. Zie ASPERSCHER-VELD

ASPERSCHER-DUIKER-SLUIZEN, naam, welken men goest aan de duikersluizen, gesticht in het bovenste gedeelte van den Zuider-Lingedijk, bestemd om de gemeenschap van het water van de beide gedeelten van den Aspersehe-polder daar te stellen.

* ASPERSCHER-LINGESLUIS, reg. 4, staat: nieuwe Zuider-Lingedijk, lees: Nieuwe-Zuider Lingedijk, — In 1796 werden op de beide Lingedijken, ter verdediging dezer sluis, twee batterijen aangelegd, genaamd Castor en Pollux. Thans liggen even boven die sluis in ieder der beide Lingedijken, defensieve inundatie-sluizen mede bestemd om bij eene overstrooming der Betuwe, het vloedwater van de eene naar de andere zijde der Linge te voeren. Ook zijn ter dezer plaatse, sedert het jaar 1845, in aanbouw twee sorten, een aan den noorderoever, zijnde een besloten fort, met eenen zwaren ronden gemetselden toren, en een aan den zuideroever, zijnde een open fort.

ASPERSCHER-VELD (HET), DE ASPERSCHER-POLDER of POLDER-VAN-ASPEREN, pold. in de bar. van *Asperen*, gedeeltelijk prov. Zuid-Holland, arr. *Gorinchem*, kant. *Fianen*, gem. *Asperen*, gedeeltelijk prov. Gelderland, arr. *Tiel*, kant. *Geldermalsen*, gem. *Herwijnen*; palende N. W., N. en N. O. aan de Uiterwaarden, O. aan de stad, Z. O. aan den Nieuwe-Zuider-Lingedijk, Z. W. aan den Henkelumsche-polder. — Deze pold. beslaat onder *Herwijnen*, volgens het kadaster eene oppervlakte van 1025 buqd. 75 v. r. 41 v. ell. Daarin staan onder *Herwijnen* twee b., zijnde boerderijen. Hij wordt door twee sluisen op de Linge van het overtollige water ontlast. Het polderbestuur bestaat voor *Herwijnen* uit twee Poldermeesters.

ASSAM, marktplaats in Oost-Indië, op het eil. *Java*, resid. *Batavia*, in het *Zuiderkwartier*. De aldaar gehouden wordende markt is den 4 Augustus 1761 geopend.

* ASSEL ligt 4 u. van *Groenmacher*, en W. van *Bous*. Er zijn 40 h. en 182 inw.

* ASSELBORN, gem., bevat de d. *Asselborn*, *Bivisch* of *Bivers*, *Boxhorn*, *Sassel* en *Stockem*, benevens de geh. *Demebach* en *Rimlingen* of *Rumlingen* en telt 740 inw. Men heeft er 1 R. K. kerk te *Asselborn* en 4 bijkerken te *Bivisch*, *Boxhorn*, *Sassel* en *Stockem*. — Het d. *ASSELBORN* ligt 2 u. W. N. W. van *Clerff* en telt 410 inw.

* ASSELSCHEUER is eene alleen staande hoeve (geen geh.), behoorende tot de gem. *Lorentzweiler* en heeft 15 bewoners.

ASSELT, alleenstaand h. op de *Over-Veluwe*, prov. *Gelderland*, distr. *Veluwe*, arr. en 6 u. O. ten Z. van *Arahem*. kant., gem. en $\frac{1}{2}$ u. van *Apeldoorn*, met 17 bewoners.

* ASSELT (OVER-), gem., beslaat, volgens het kadaster, eene oppervlakte van 2247 buqd. 18 v. r. 20 v. ell.; telt 218 h., bewoond